

LUYỆN TẬP PHÂN TÍCH ĐỀ, LẬP DÀN Ý CHO BÀI NGHỊ LUẬN VĂN HỌC

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

– Có kĩ năng phân tích một đề văn nghị luận văn học để hiểu các yêu cầu của đề.

– Biết tìm ý và lập dàn ý cho bài nghị luận văn học.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

Ở Học kì I, HS đã có bài thực hành phân tích đề, tìm ý, lập dàn ý bài văn nghị luận xã hội ; tiết học này sẽ giúp HS có kĩ năng cần thiết để làm tốt các bài nghị luận văn học, là dạng bài nghị luận sẽ được rèn luyện chủ yếu trong Học kì II. Các đề văn được đưa ra để luyện tập có nhiều nội dung, tương ứng với một số thể loại và tác phẩm văn học tiêu biểu mà HS được học ở phần Văn học, đó là các đề nghị luận về tác phẩm thơ, tác phẩm văn xuôi, về một vấn đề văn học. Cách ra đề cũng theo các dạng khác nhau : có đề nêu rõ thao tác lập luận mà HS cần triển khai, có đề ra theo dạng mở, chỉ nêu vấn đề để HS tự xác định các thao tác cần vận dụng. Mặc dù thế, các đề văn đưa ra để luyện tập chỉ có tính chất tham khảo. GV có thể đưa ra các đề bài khác phù hợp với đối tượng HS của mình, song cần chú ý đến các dạng đề nêu trên.

2. Về phương pháp

Để tiết thực hành có hiệu quả, GV có thể cho HS chuẩn bị trước các yêu cầu của mỗi nội dung. Lưu ý rằng những gợi ý trong SGK chỉ là một trong các phương án triển khai cho mỗi đề bài, GV có thể hướng dẫn HS bổ sung, điều chỉnh, hoàn thiện.

Tùy theo thời lượng 45 phút, GV có thể hướng dẫn HS luyện tập kĩ 1 đến 2 đề, để còn lại cho HS thực hành tiếp ở nhà, GV sẽ kiểm tra, nhận xét.

Việc luyện tập có thể được tiến hành theo cá nhân hoặc nhóm.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu

GV giới thiệu mục tiêu của bài học và yêu cầu thực hành, luyện tập.

2. Phần nội dung chính

a) Hướng dẫn HS luyện tập phân tích đề

Ba đề văn trong SGK thuộc đề nghị luận văn học, nhưng việc phân tích đề cũng theo cách thức tương tự như phân tích đề nghị luận xã hội. Từ những câu hỏi và những gợi ý trong SGK, GV định hướng cho HS xác định các yêu cầu của mỗi đề như sau :

	Vấn đề trọng tâm	Thao tác chính	Phạm vi tư liệu
Đề 1	Vẻ đẹp của bài <i>Thơ duyên</i>	Phân tích, chứng minh	Bài <i>Thơ duyên</i>
Đề 2	Nghệ thuật trào phúng qua truyện ngắn <i>Tinh thần thể dục</i>	Giải thích, phân tích, chứng minh	Những dẫn chứng từ tác phẩm <i>Tinh thần thể dục</i>
Đề 3	Bản chất sáng tạo của tác phẩm văn chương	Giải thích, chứng minh	Những dẫn chứng từ các tác phẩm văn học tiêu biểu.

Từ việc xác định các yêu cầu cơ bản, GV định hướng để HS so sánh sự giống và khác nhau của mỗi đề. Các đề văn trên đều là đề nghị luận văn học, tuy vậy mỗi đề thuộc các dạng nghị luận khác nhau như đã nêu trong mục 1, phần II *Những điểm cần lưu ý*.

b) Hướng dẫn HS tìm ý cho mỗi đề văn

Một trong những cách thông dụng nhất để tìm ý cho bài văn nghị luận là đặt ra những câu hỏi và vận dụng hiểu biết của mình để trả lời.

– Với đề 1, SGK đã có những gợi ý về hệ thống câu hỏi. GV có thể hướng dẫn HS bổ sung hoặc điều chỉnh cho phù hợp với cách lựa chọn của bản thân. Từ những câu hỏi và câu trả lời, GV hướng dẫn HS xác định các ý lớn (luận điểm)

để triển khai bài viết, chẳng hạn : vẻ đẹp của bức tranh thiên nhiên, vẻ đẹp cảm xúc của cái tôi trữ tình, vẻ đẹp của nghệ thuật biểu đạt.

– Với đề 2, SGK đã đưa ra các câu hỏi để hướng dẫn HS tìm các ý chính của bài viết. Qua các câu hỏi, GV yêu cầu HS xác định hệ thống luận điểm. Từ các luận điểm đã tìm được, HS tiếp tục đặt câu hỏi để tìm các ý nhỏ. Chẳng hạn :

+ Nghệ thuật trào phúng được thể hiện ở những thủ pháp nào ? Ở tác phẩm tự sự, nghệ thuật trào phúng thường được thể hiện qua thủ pháp cường điệu, phóng đại để tạo tình huống mâu thuẫn, xây dựng các chân dung biếm họa, sử dụng từ ngữ, giọng điệu trào phúng.

+ Nghệ thuật trào phúng được thể hiện như thế nào qua truyện ngắn *Tinh thần thể dục* ? Thể hiện chủ yếu qua nghệ thuật tạo tình huống, qua ngôn ngữ, giọng điệu của các nhân vật, qua việc sử dụng từ ngữ có tác dụng gây cười.

– Với đề 3, có thể đặt một số câu hỏi sau để tìm ý :

+ Ý kiến của Lê-ô-nít Lê-ô-nốp nói về điều gì ?

+ Thế nào là "phát minh về hình thức" ? Phát minh về hình thức của tác phẩm văn học được thể hiện như thế nào ?

+ "Khám phá về nội dung" là gì và được thể hiện như thế nào ?

+ Sự phát minh về hình thức và khám phá về nội dung của một tác phẩm có mối liên hệ như thế nào ?

+ Có thể chứng minh qua những tác phẩm văn học tiêu biểu nào ? Mỗi tác phẩm đó có những sáng tạo gì mới về nội dung và nghệ thuật ?

c) Hướng dẫn HS lập dàn ý cho mỗi đề văn

– SGK đã đưa ra một dàn ý cho đề 1. Tuy nhiên đây chỉ nên xem như một phương án, GV và HS có thể bổ sung và điều chỉnh một số ý nhỏ, song vẫn nên giữ các luận điểm chính của dàn ý.

– Với đề 2 và 3, có thể căn cứ vào hệ thống ý tìm được ở phần trên để sắp xếp theo một trình tự hợp lí và theo các phần mở bài, thân bài, kết bài. Từ những yêu cầu của mỗi phần, GV định hướng HS lập dàn ý.

Chẳng hạn, ở đề 3, có thể xây dựng dàn ý như sau :

Mở bài : Giới thiệu về bản chất của sáng tạo văn chương và ý kiến của Lê-ô-nốp.

Thân bài : Các ý chính cần triển khai.

– Giải thích nội dung câu nói của Lê-ô-nốp :

+ Bản chất và yêu cầu của lao động nghệ thuật là sáng tạo : phát minh về hình thức, khám phá về nội dung.

+ Sáng tạo về nội dung và hình thức trong tác phẩm phải có mối quan hệ gắn bó, không tách rời.

+ Sự "phát minh – khám phá" không phải là chạy theo cái mới, cái lạ mà phải là những đóng góp mới mẻ, có giá trị (về tư tưởng nghệ thuật).

– Chứng minh ý kiến của Lê-ô-nít Lê-ô-nốp qua việc phân tích những sáng tạo về nội dung và nghệ thuật của một số tác phẩm văn chương tiêu biểu (chẳng hạn như một số tác phẩm của Nam Cao, Xuân Diệu,...).

– Đánh giá về ý nghĩa của câu nói : Sự sáng tạo trong lao động nghệ thuật là thước đo giá trị của tác phẩm, là bài học phấn đấu cho mỗi nhà văn.

Kết bài : Khẳng định lại vấn đề, liên hệ với thực tiễn sáng tác văn chương hiện nay.

3. Phần củng cố

– GV chốt lại các nội dung của bài học.

– Yêu cầu HS thực hiện tiếp các nội dung luyện tập (làm ở nhà).